

BUITEN

6^E JAARGANG N^O. 22.

ZATERDAG 1 JUNI 1912.

Foto R. H. Herwig.

DE ANGSTEL BIJ BAAMBRUGGE.

INHOUD:

DE ANGSTEL BIJ BAAMBRUGGE. ILLUSTRATIE.	BLZ. 255
DE STERRENHEMEL IN JUNI, DOOR A. A. N.	„ 256
DE BODEMGESTELDHEID AAN ONZE OOSTGRENS, DOOR P. E. W. KOK	„ 256
HET WENTLEND WIEL (GEDICHT), DOOR J. H. DE VEER	„ 257
OVERDRIJVEND ONWEDER (GEDICHT), DOOR J. H. DE VEER	„ 257
SICILIË, DOOR J. D. B. L. T., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 258—260
NACHT AAN ZEE (GEDICHT), DOOR JOANNES REDDINGUS	BLZ. 260
RUSSISCHE WINDHONDEN, DOOR DR. DUVAL VERWEY, GEÏLLUSTREERD.	„ 261
KANTEN EN WEEFSELS, DOOR R., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 262—265
ALS DE LENTE IN HET WOUD KOMT, DOOR D. J. VAN DER VEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 265

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografisch, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, **Rokin 74-76, Amsterdam.** Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

DE STERRENHEMEL IN JUNI.

HET volgende overzicht geeft den stand der sterrenbeelden voor omstreeks 11 uur:

Zenith: Draak, Hercules; ⁴

Noorden: Kleine Beer, Cassiopeia, Giraffe, Lynx, Perseus, Wagenman;

Noord-Oosten: Andromeda, Cepheus, Hagedis;

Oosten: Arend, Dolfijn, Lier, kleine Paard, Pegasus, Pijl, Vos, Waterman, Zwaan;

Zuid-Oosten: Steenbok;

Zuiden: Kroon, Ophiuchus, Schild van Sobieski, Schorpioen, Schutter, Slang, Weegschaal;

Zuidwesten: Maagd;

Westen: Boötes, Hoofdhaar van Berenice, Jachthonden, groote en kleine Leeuw;

Noordwesten: Groote Beer, Draak.

De *Melkweg* is omstreeks middernacht prachtig; hij loopt in een wijden boog van het N.N.O. naar het Zuiden, en bereikt in het Oosten in het Sterrenbeeld Zwaan een hoogte van 60° boven de kim. Men lette vooral op de losse Melkwegwolken in de sterrenbeelden Arend en Schutter.

De *Nieuwe ster* in de Tweelingen is, als dit nummer uitkomt, in de schemering verdwenen; zij zal eerst in Augustus weer waarneembaar worden, en wel aan den Oosterhemel, in den nacht.

Zodiakaallicht en *Gegenschein* zijn in de korte Juninachten niet zichtbaar. Den 26en Juni zal te middernacht misschien een *minimum* van de ster *Algol* kunnen worden waargenomen.

De *tijdsvereffening* is half Juni nul; de zon is in het begin dezer maand twee minuten bij de klok vóór, in het einde van Juni daarentegen vier minuten achter.

Den 21en Juni bereikt de zon hare grootste middaghoogte, voor het midden van Nederland ruim 61°, en tevens hare grootste Noordelijke afwijking van den evenaar, ten bedrage van bijna 23½ graad. Haar dagboog is dien datum zoo lang mogelijk, 16 uur en 45 minuten, terwijl de nacht maar 7 uur en 15 minuten duurt. Het is van belang op te merken, dat de kortste dag (22 December) 7 u. 34 m. duurt, 19 minuten langer dan de kortste nacht; de langste nacht derhalve 19 minuten korter dan de langste dag, en wel 16 u. 26 m. De oorzaak van dit verschil is daarin te zoeken, dat men al van zonsopkomst spreekt, als de bovenrand der zon boven de kim verschijnt. Bovendien wordt de zonsopkomst nog vervroegd door de straalbreking in den dampkring, die, zooals men weet, alle hemellichten schijnbaar iets omhoog brengt. De totale vervroeging der zonsopkomst is gemiddeld een kleine vijf minuten; met hetzelfde bedrag wordt de zonsopgang verlaat, zoodat alle dagen 9 tot 10 minuten langer, alle nachten evenveel korter zijn, dan men uit de plaats van het middenpunt der zon in de ekliptika zou afleiden.

Mercurius, *Venus* en *Saturnus* zijn niet of nauwelijks waarneembaar.

Mars, thans duidelijk zwakker dan een gemiddelde ster der eerste grootte, loopt in het sterrenbeeld Kreeft vrij snel oostwaarts, maar wordt toch langzamerhand door de zon ingehaald en verdwijnt deze maand in de avondschemering.

Jupiter, den 1en Juni in oppositie met de zon, is deze maand den heelen nacht aan den Zuiderhemel zichtbaar. De planeet heeft vrij groote zuiderdeclinatie en staat dus nog al laag, maar bij rustige lucht zullen bezitters van kijkers toch wel gelegenheid vinden, de belangwekkende verschijnselen der wachters en de bijzonderheden der oppervlakte waar te nemen.

A. A. N.

DE BODEMGESTELDHEID
AAN ONZE OOSTGRENS,

VAN VENLO TOT SWALMEN.

ALS men de spoorreis maakt van Venlo naar Roermond, dan zal men, zoodra de trein 't station Venlo heeft verlaten, ter linkerzijde, nu eens dicht bij de lijn, dan weder op grooter afstand daarvan verwijderd, een lagen heuvelrug ontwaren, die zich regelmatig en ononderbroken in zuidelijke richting uitstrekt. Een aanzienlijke hoogte bereikt dit terrein niet; het is meer eene bodemverheffing, welke men als vreemdelling nauwelijks eenige aandacht waard keurt, daar ze overeenstemt met het landschap, dat men reeds te zien kreeg op 't verder noordelijk gedeelte van de spoorlijn. En toch heeft men hier te doen met een der meest belangwekkende streken van ons land. Belangwekkend niet alleen wegens den omvang, de veelzijdigheid en den grooten bloei der hier werkende bedrijven — verblendsteen, pannen, en grèsbuizenindustrie —, maar ook door de gesteldheid van het terrein, dat de grondstof levert voor de talrijke reuzenfabrieken, welke in een lange reeks zuidwaarts op het heuvelachtig terrein zelf of in de westelijk daarvan liggende dorpen Tegelen, Belfeld, Reuver en Swalmen verrijzen.

In dit terrein, dat in de streek algemeen bekend is onder den naam van „de Berg” strekken zich de verschillende kleilagen uit, reeds in den tijd der Romeinen gebruikt voor de primitieve pannen- en tichelbakkerijen, in de latere jaren vergraven voor de vervaardiging der bekende Tegelse pottenbakkerwaren en ten huidige dage intensief geëxploiteerd ten behoeve van de fabrieken van sier- en verblendsteen, gewone metselsteen, machine- en handvorm dakpannen en grèsbuizen.

De Romeinen hadden de minste moeilijkheden te overwinnen, daar zij, aan den heuvelrand beginnend, onder een niet te zware zandlaag de klei konden uitgraven. Meermaal vond men hier overblijfsels van dakpannen uit dien tijd. Naar men zegt, dankt 't dorp Tegelen (tegula) zijn naam aan deze aloude tichelwerken.

In den loop der eeuwen is echter nabij de verschillende dorpen het terrein almeer vergraven, zoodat men steeds dieper in den heuvelrug moest voortwroeten. Inderdaad is het voor menigen fabrikant tegenwoordig wroeten om de kleilaag te bereiken, als men nagaat, dat eerst een laag zand, — feitelijk verschillende lagen van scherp zand, kiezel en leemig zand, — naar gelang van de plaats van exploitatie, in hoogte afwisselend van 5 tot 18, ja zelfs tot 22 meter, moet worden verzet.

De oorsprong van dit terrein en de wijze, waarop deze kleilagen zich gevormd hebben, is meermalen een onderwerp van studie geweest.

Volledigheidshalve willen we iets mededeelen over het resultaat dezer naspeuringen, waardoor we een inzicht hebben gekregen in de wordingsgeschiedenis van deze lei-blauwe, blauwgrijze, grauwe en gele kleisoorten, die daar zoovele duizenden en duizenden jaren hebben gerust onder haar zandig dek.

Voor het bestudeeren der bodemgesteldheid in deze streek zijn vooral van belang geweest de diepe boringen naar steenkool, welke op verschillende plaatsen in Limburg hebben plaats gehad. Uit de fossiele resten van planten en dieren, welke men aantroef in de doorboorde lagen, heeft men zich tegelijkertijd eene voorstelling kunnen maken van de gedurende de vorming dier lagen bestaande flora en fauna. Door het combineeren dezer vondsten kon men vervolgens vaststellen of de afzettingen afkomstig zijn van stroomend rivierwater, uit stilstaand zoet water, of wel, dat ze zijn ontstaan op den bodem van een zee.

Hoe de Limburgsche bodem er wel uitgezien heeft in de vroegste der vijf tijdperken (nl. in het archaische en de eerste afdelingen van het primaire tijdvak) hiernaar kan men slechts gissen, schrijft dr. P. Tesch in zijne brochure over „De vorming van den Limburgschen bodem.” De eenige bronnen, waaraan eenige positieve kennis betreffende deze vroegste ontwikkelingsstadia is te ontleenen, zijn de in deze tijden gevormde afzettingen, die zich thans als harde en vaste gesteenten aan ons voordoen. Deze gesteenten zijn echter uit Limburg niet bekend om de eenvoudige reden, dat de diepe boringen nog niet zoover in den bodem zijn doorgedrongen. De oudste lagen, waartoe de boringen zijn voortgezet, zijn die uit de zogenaamde steenkoolperiode, een der jongere afdelingen van het primaire tijdvak.

Van de vorming van deze steenkoolformatie is de geschiedenis van den bodem in deze streek te volgen tot op den tegenwoordigen toestand.

De kennis van hetgeen plaats heeft gehad in de secundaire en tertiaire tijdvakken is echter nog verre van volledig. De diepe boringen, het eenige middel om eenig licht te brengen in de ge-

beurtenissen dezer lang vervlogen eeuwen, zijn nog niet talrijk genoeg geweest, om alle waargenomen feiten tot een afgerond geheel te kunnen vereenigen. Als vaststaande mag intusschen worden aangenomen, dat de bodem hier van de vorming der steenkoolformatie af tot aan het einde van het tertiaire tijdvak vele malen zeebodem is geweest en vervolgens weer land is geworden.

In de jongere afdeelingen van het tertiaire tijdperk vormde Nederland met een gedeelte van België en Engeland nog een ondiep bekken, waarin door de daarin uitmondende rivieren de medegevoerde zand- en slibmassa's werden afgezet. Door den aanvoer van deze erosieproducten zou het bedoelde bekken reeds lang zijn opgevuld en gedempt, ware het niet, dat dit gedeelte van de aardkorst aan eene voortdurende langzame daling onderhevig was, waarmede de ophooging van den bodem door afzetting van nieuwe lagen gelijken tred hield.

Tengevolge van deze eigenaardigheid van den bodem bleef het bedoelde bekken gehandhaafd tot aan het einde van het tertiaire tijdvak. Het grootste gedeelte van het tegenwoordige Limburg werd er door bedekt; alleen een klein hoekje achter Vlodrop en verder een deel van Zuid-Limburg was toen reeds land en behoorde tot het lage, moerassige kustland, dat de zoogenaamde Nederrijnsche Bocht van Bonn tot Crefeld vormde en doorsneden werd door den Rijn en een groot aantal kleinere stroomen. De kustlijn kan ongeveer gelopen hebben van Leuven over Hasselt, Sittard, Vlodrop naar Crefeld.

Met den aanvang van het kwartaire tijdvak wijzigden zich deze toestanden. De rivieren kregen sterker verval, zoowel tengevolge van de toenemende doorbuiging van den bodem in het midden van het bovengenoemde bekken, als door de hiermede gepaard gaande gelijktijdige opheffing van den bodem aan den rand, nl. in de middelgebergten van Rijn en Maas. Ook de waterrijkdom nam toe door overvloedigen neerslag. Deze twee factoren waren oorzaak, dat behalve de grooter wordende massa's fijne zanden en slib, nu ook grovere materialen als grof zand en rolsteenen stroomafwaarts werden gevoerd. Bovendien bracht het gletscher-ijs de nog zwaardere steenblokken naar onze lage landen.

Geleidelijk werd aldus de bodem aan den mond der rivieren opgehoogd, zoodat het eigenlijke bekken almeer werd teruggedrongen.

Na dit tijdperk van grooten waterrijkdom — deze periode van overvloedigen neerslag, gepaard gaande met lage temperatuur, is de zoogenaamde ijstijd en ligt in het oud-kwartaire tijdperk — verminderde de watertoevoer en trokken de rivieren zich, ook in den benedenloop, terug in haar eigenlijke beddingen, welke tot veel lager peil kwamen, zoodat b.v. Rijn en Maas zich van elkaar gescheiden zagen door het tegenwoordige hoogterras, dat zij in hun wilden gletschertijd te zamen hadden opgebouwd.

Dit hoogterras nu is de lage heuvelrug, welke zich, zooals boven reeds is aangegeven, noordelijk van Venlo komend in zuidelijke richting uitstrekt. De westelijke rand van het terras is vrij steil. Aan den voet is het terrein op verschillende plaatsen nog eenigszins moerassig, hoewel in de laatste jaren door betere waterloozingen de landstreek al een geheel ander aanzien heeft gekregen dan voor ettelijke tientallen jaren, toen dit drassige laagterras als een wild, bijna ontoegankelijk terrein zich langs den Berg uitstreckte.

Het hoogterras zelf doet denken aan onze Veluwe. Afwisselend vindt men er heidevelden en uitgestrekte dennenbosschen, terwijl meer in de nabijheid der dorpen en gehuchten enkele terreinen zijn ontgonnen en thans met veldvruchten worden bebouwd. —

Uit de bovengenoemde nasporingen nu is men tot de conclusie gekomen, dat de klei in den tegenwoordigen Berg in het jongste gedeelte van het tertiaire tijdvak, het pliocen, door bezinking van uiterst fijn slib in zacht stroomend zoet water is gevormd. Eensdeels bleek dit hieruit, dat in de klei herhaaldelijk zoetwaterschelpen worden aangetroffen. En voorts vond deze stelling steun in de overeenkomst of verwantschap van de gevonden overblijfselen van dieren en planten met de fossiele soorten, welke men heeft aangetroffen in pliocene lagen in Engeland, Frankrijk en Duitschland, en ook met tegenwoordig nog in Noord-Amerika, Japan, Zuid-Europa en den Kaukasus levende soorten. Prof. E. Dubois schrijft hieromtrent o.a.: „Een zekere soort van rhinoceros, een bepaalde paardensoort, een Nijlpaard, een uitgestorven oud bevergeslacht, maar vooral verscheiden soorten van herten van oude typen, die zich aansluiten bij pliocene hertensoorten uit de genoemde midden-Europeesche landen (en die ik ook in de klei der Kempen aantoonde) onder de dierenwereld van den tijd der bezinking van deze klei, een noot, nauw verwant of identisch met de grijze Amerikaansche noot, een magnolia, die dezelfde betrekking vertoont tot een thans in Japan levende soort, de vleugelnoot van den Kaukasus, de pimpernoot van Zuid-Europa, een druif en eindelijk de tegenwoordige Amerikaansche moerascypres (die in het tertiaire tijdvak in Europa thuis was), om slechts de merkwaardigste plantensoorten te noemen, zij allen vormen met een aantal inheemsche planten een fauna en een flora, die slechts pliocen kunnen zijn”.

* * *

Maakt men zijn wandelingen door de heidevelden en bosschen van het bedoelde hoogterras, dan staat men soms op het onverwachtst aan den steilen rand van eene der vele kleigroeven. Aan de Westzijde van het terras begonnen, heeft men op sommige

plaatsen reeds enkele honderden meters het terrein omgewerkt. Een reuzenarbeid. Heide en bosch verdwijnen langzamerhand bij het vorderen van den arbeid. De zware zand- en kleilagen worden achterwaarts weggewerkt, hier met behulp van kipwagens op rails, welke in een boog om de kuilen zijn aangelegd, ginds door middel van kruiwagens langs houten hulpbruggen, welke over de diepere uitgravingen op schragen of jukken zijn aangebracht. Weg moet die meters-dikke waardeloze zandmassa. Daaronder in de diepte ligt de kostbare en kostelijke grondstof, die we het goud van den Berg zouden kunnen noemen.

De zilverig-wit stralende zandplekken tusschen de donkerder getinte, begroeide gedeelten van de berghelling, welke men uit den trein telkens weer kan opmerken, wijzen de plaatsen aan, waar men met het kleidelven bezig is. Meestentijds zal men ontwaren, dat op deze kale zandvlakten weder eene beplanting is aangelegd. Het zijn onze gewone populieren, hier canada's genoemd, die in deze barre zandmassa wortel weten te schieten.

Nu moet men niet meenen, dat de gezochte kleilaag regelmatig en tot vrijwel gelijke dikte onder het terrein doorloopt. Niet alleen, dat de zandlaag in dikte varieert van 5 tot 22 meter, maar ook de klei zelf volgt als het ware een golvende lijn in de lengteas van den heuvelrug, zoodat op de eene plaats de doorsnede 1.5 meter kan zijn, om enkele schreden verder reeds weder langzamerhand af te nemen tot 0.5 meter en minder.

Aan de berghelling zelf zakt de kleilaag, naar mate men meer het laagterras nadert, steeds dieper weg en is daar door het grondwater moeilijk te bereiken. Ongetwijfeld strekt de laag zich op eenigen afstand onder het laagterras uit in de richting van de rivier de Maas. Boringen in de omgeving van Belfeld en achter het kasteel Holtmühle, bij Tegelen, hebben deze onderstelling ook bevestigd. Op een diepte van een paar meter onder het grondwaterpeil is daar klei gevonden van uitstekende kwaliteit.

* * *

Zooals we boven opmerkten, dagteekent de exploitatie dezer kleilagen reeds uit den tijd der Romeinen. Zonder twijfel dankt het dorp Tegelen zijn opkomst en zijn lateren bloei dan ook aan de uitnemende grondstof, die de Berg in den loop der eeuwen heeft opgeleverd.

Echter ook hier heeft men niet op een oud thema kunnen voortwerken. Niet altijd bleek eene bepaalde industrie op den duur een voldoende winstcijfer te kunnen opleveren om eene fabricage gaande te houden. Met het verlopen van het getij moesten de bakens verzet worden en zoo ziet men hier thans in de plaats van de talloze pottenbakkerijen, die in het begin der vorige eeuw de glorie van het dorp uitmaakten, een reeks moderne reuzenfabrieken verrijzen, die zich uitsluitend bezighouden met het vervaardigen van machinale en handvormdakkpannen, aarden buizen (zacht gebakken) en grèsbuizen (zeer hard gestookt), metselsteen, verblendsteenen en plavuizen of vloertegels.

In twee werkplaatsen wordt nog het oude pottenbakkersbedrijf uitgeoefend. Typisch ouderwetsch is de omgeving. Maar lustig snort de draaischijf en met belangstelling kijkt men toe, hoe tusschen de ijverig vormende vingers het klompje vochtige klei opgroeit tot een schotel, kan of tuinvaas. P. E. W. KOK.

HET WENTLEND WIEL.

Van heuvelpaden gudst het neer in beken,
In vlakke lanen ligt het stil en stroomt
Onmerkbaar af naar zee, waar alles droomt,
De Zee van Eeuw'ge Rust, waarin verbleeken

De kleuren tot vaal-zwart. De voet in 't weeke
Vocht nu reeds diep verzinkt. Het denken schroomt
Te dalen er in af. 't Verleden doomt
Op uit diep bladgrond-zwart. 't Begint te spreken:

„Honderden jaren stond dit woud en viel
„T'elk jaar deez gouden regen en vergingen
„Hier gloriën van Lent, tot Herfst gerijpt....”

Een krijschschreeuw stoort de rust. Op 't „buiten” slijpt
De tuinmansknecht zijn bijl en daarbij zingen
Hoor 'k lustigjes een lied hem: „'t Wentlend Wiel....”

J. H. DE VEER.

OVERDRIJVEND ONWEDER.

Een handvol zon en alles is geleën.
— Natuurlijk, het komt voor, dat, wat maakt droef,
Wat knelt het arme hart als in een schroef,
Daarvoor niet wijken kan. Blijf dan alleen, —
Maar anders, kijk eens rond, zie om u heen!
Wat is de wereld anders! Eindelijk troef!
Nu komt er licht in 't spel! Ja, oude boef,
Dat hadt je niet gedacht! Nog een. Nog een.

Hij heeft gewonnen reeds, als hij verschijnt,
De gulle zonnegod met 't groote hart.
Je kunt hem niet aankijken en zien zwart;
Ruiten of harten is het. Hij verdwijnt
En daadlijk is het schoppen weer of klaavren.
Speel op dan maar! Daar dan! De vensters daavren.

J. H. DE VEER.

TROPISCHE PLANTENGROEI IN EEN TUIN TE PALERMO.

SICILIË.

HET is niet onaardig na te gaan, om welke reden de vreemdeling zich tot het buitenland voelt aangetrokken, in het bijzonder naar het aan kunstschaten zoo rijke Italië gaat; veelal zal men tot de droeve overtuiging komen, dat het niet is om werkelijk de kunst te genieten: de ville éternelle moet men nu eenmaal gezien hebben. Wrevelig wordt men, dat in musea daar, 't rustig aanschouwen dikwijls gestoord, bijna onmogelijk gemaakt wordt, door de luidsprekende gidsen, die maar steeds het record trachten te verbeteren om den vreemdeling in den kortst mogelijken tijd rond te voeren; zelfs de klassieke kunst vermag daar niet het groote publiek tot aandacht te brengen! Misschien ligt gedeeltelijk de oorzaak bij Rome zelf, omdat men overweldigd wordt door het enorme vele en ook wel afgeleid door minder superieure kunst, waardoor het moeilijk is in korten tijd een juiste indruk van de meesterwerken te krijgen. Maar hoe dat zij, degenen die ook Sicilië bezocht hebben, zullen met mij verwonderd zijn, dat slechts zoo weinigen iets verder reizen naar de parel der Middellandsche Zee. Daar in de stille wonderschoone natuur kunt ge eerst recht onder den invloed van de Grieksche kunst, die nooit geëvenaarde cultuur, waarbij het gewone leven „a thing of beauty and a joy for ever” was. De belangstelling in de klassieke litteratuur is algemeen en ook die in de kunst der Hellenen wordt grooter; hoe wordt de reis naar het oude Hellas tegenwoordig niet gemakkelijk gemaakt, maar heeft ook die nog overwegende bezwaren, dan kunt ge in Sicilië toch reeds een indruk krijgen, als de beste foto of beschrijving u niet in het minst vermag te geven.

Van Napels uitgaande zult ge niet verzuimen eerst een dagje te besteden aan het oude Paestum, omdat ook daar drie Grieksche tempels voor 't nageslacht bewaard bleven, waarvan vooral de middelste, de Poseidontempel, 't meest volledig en zeker tot de beste uitingen van de Dorische kunst gerekend kan worden.

Geheel ten onrechte doen vele verhalen de ronde, o.a. dat Sicilië den reiziger uit het Noorden niet zou bieden datgene, waaraan hij als modern mensch gewend is, dat de openbare veiligheid nog veel te wenschen zou overlaten en dat het zuidelijk ras overmatig, zelfs hinderlijk prikkelbaar zou zijn. Ik en velen met mij, hebben daarvan niets gemerkt, het volk is nog weinig beschaafd, maar tegenover den vreemdeling steeds zeer innemend en dat de drukte en het gejaag van het moderne leven hier

nog niet zijn doorgedrongen, zal u voor eenige weken niet anders dan weldadig stemmen; ge wordt hier niet als in zoo vele meer bereisde landen op ergerlijke wijze geëxploiteerd.

Het overheerlijke klimaat maakt ieder vroolijk en opgewekt; Cicero schreef reeds dat in dat land de zon zich iederen dag minstens een keer vertoont; misschien maakt de warmte iets te flegmatisch. Het spreekwoord: non c'è cli fare — het is niet te veranderen — geeft wel heel juist een kijk op de goeddelijke levensopvatting van dat volk, dat met zoo'n rijk verleden, toch een eigen karakter behield. Niemand verwondert zich, dat de treinenloop nog niet goed geregeld is, dat een trein eens plotseling ophoudt en velen uitstappen om, de door niemand begrepen oorzaak, het vastloopen der rem, te verhelpen; hebt ge eens een voorspoedige reis, dan kan het voorkomen, dat ge een kwartier te vroeg aankomt!

Toch kon de Staat zich heel wat meer aan het eiland gelegen laten liggen; uit de geschiedenis ziet ge hoe vaak het een twist-appel is geweest, hoe het achtereenvolgens door Grieken, Romeinen, Sarraceenen, Noormannen en daarna in de Middeleeuwen door zooveel andere volken bewoond werd, dat het dus wel een rijke bron van bestaan zal kunnen geven. Maar van die welgesteldheid merkt ge vooral in het binnenland niet zoo heel veel, ge zult nog met Goethe verwonderd zijn over het kleine aantal dorpjes en de slechte toestand van den grond van de „korenschuur van Italië”; het grootgrondbezit doet hier nog sterk zijn slechten invloed gelden. Het leven concentreert zich, behalve langs de kust, in eenige stadjes van 20 à 30.000 inwoners, uitsluitend van den minderen stand, die daar een armoedig leven lijden. Het aantal niet-alphabeten is nog groot, wel is bij de wet schoolbezoek verplichtend gesteld maar het toezicht op de naleving is geheel onvoldoende, het aantal lagere scholen te gering en vooral de leerkrachten schijnen vrij slecht.

Maar de vreemdeling zal van de gevolgen daarvan weinig merken, hij zal voornamelijk getroffen worden door de vele aardige gebruiken, die nog in de steden en op het land heerschen. Allereerst de zoo typische Siciliaansche „carretto”, waarvan de zijschotten beschilderd zijn met voorstellingen uit den bijbel of de riddertijd, het muilvier kleurig opgetuigd met rood en blauw of steenkolen vervoerd, het is de trots van den geleider; ge kunt u het Siciliaansche landschap of de haven zonder dat niet voor-

stellen. Ook als rijdier wordt de ezel veel gebruikt; door de groote afstanden en het warme klimaat, zal de landman er niet gauw aan denken te loopen; zijn langoor is zijn levensmakker geworden en tegen zonsondergang ziet ge menig aardig beeld: het dier met zakken en het gereedschap zwaar beladen, de boer met opgetrokken knieën voor op den rug, alleen een halstertouwje vasthoudend, en sturend door het groote ezelhoofd met een stokje rechts of links aan te tikken.

Nog duidelijke sporen zijn uit de verschillende overheerschingen achtergebleven: de sterke ijverzucht doet aan de Arabieren denken, in vele dorpen in het binnenland heerschen nog typeerend Sarraceensche gewoonten, vooral in een klein plekje bij Palermo treft men nog het Grieksche gelaatsprofiel. Behalve de kunstschaten, zullen ook de zeden op het eiland den vreemdeling er toe bewegen om zijn zoo interessante geschiedenis na te gaan.

In drie à vier weken in voorjaar of herfst zult ge U wel een denkbeeld kunnen vormen. Wanneer ge 's avonds uit Napels wegvaart, dan toont de volgenden morgen vroeg Palermo zich reeds in al zijn schoonheid; de Conca d'oro — de gouden schelp — een diep het land ingaande valei met weelderige plantengroei, vooral door bloeiende citroen- en oranjeboomen, bereidt u dadelijk voor op een ongekend natuurschoon, waarbij de omringende kale bergtoppen, vooral de Monte Pellegrino, door hun scherpe silhouetten prachtig afsteken.

De stad zelf heeft ook een prettig aanzien; ruim en frisch gebouwd, is de tegenstelling met het veel bezongen „mia bella Napoli" groot; niettegenstaande haar uitgestrektheid, gevoelt ge u als buiten, is overal de schoonheid van de omringende natuur te genieten. De tuinen boeien wel allereerst, zowel publieke als particuliere, die meest gemakkelijk toegankelijk zijn; zij geven zóó de indruk van een tropischen plantengroei, dat men er zich waarlijk moeilijk kan indenken slechts drie dagen reizen van huis te zijn; de tuinen van het koninklijk paleis, de villa Giulia, Tasca, Sophia en zoo vele anderen met hun palm- en dadelboomen, de caoutchouboom met zijn phantastisch afhangende luchtwortels, de aurakarias, yucca's en akaven, de vijvers met de prachtige papyrus, wedijveren om den hoogsten lof en geven door hun fraaien niet stijven aanleg de heerlijkste perspectieven. Een sejour in de villa Igia zal niemand berouwen.

De Grieken hebben dit plekje slechts weinig gekend; eerst onder de Noormannen kreeg het zijn groote beteekenis en werd de XIIe eeuw het glanspunt van zijn bloei. Die tijd staat dan ook nog bij 't volk in hooge eere, ge merkt het uit de tafereelen op de karren, ge kunt den burger in verrukking brengen door hem te laten vertellen uit den tijd van Roger en Frederik II, door te wijzen op de grafmonumenten in de cathedraal. Ook in de Arabische overheersching moet de stad reeds zeer belangrijk zijn geweest, de geschiedboeken spreken van tweehonderd moskeeën, maar daarvan is niets meer bewaard. De bouwwerken uit den Normandischen tijd toonen echter duidelijk den Moorschen invloed, waardoor een stijl ontstond, die men eigenlijk beter als Sarraceensch-Normandisch, wel Palermiaansch zou kunnen noemen. Vijf kerken zijn nog over, waarvan er in het bijzonder twee, de Palatijnsche kapel en de dom te Monreale, de aandacht vragen. Vooral de eerste heeft een bijzonder stemming interieur, de spaarzame verlichting en de goudmosaïken doen u aan een tooversprookje denken, men waant zich in een andere atmosfeer.

Hoewel de eigenaardige combinatie van Byzantische centraalbouw en Latynsche basiliekvorm, de geheele mengeling der stijlen niet geheel bevredigen, de mosaïken in Venetië knapper zijn van tekening en opvatting, en vooral het stalactietenplafond slecht aansluit, toont het u wel hoe de verlichting van een ruimte bijna de voornaamste factor is; die is hier zóó subliem, geeft de goudtoren een zóó enorme diepte, dat velen het tot de meest indrukwekkende interieurs rekenen.

De dom te Monreale moest hierna wel afvallen; hij heeft mij zelfs niet doen begrijpen de vermaardheid, die hij algemeen heeft. De aanleg als Latijnsch kruis, de hoofdgevel door twee torens geflankeerd, het achterwege blijven van de kruiskoepel, doen sterk aan het Noordelijke type denken, maar hij mist geheel de innige gedachte versterkt door de omhoog strevende lijnen, en van de mosaïken maakt de groote oppervlakte — de overal vermelde 6000 M². — niet goed, wat zij aan kunstwaarde missen. De daarbij gelegen kloosterhof is uiterst schilderachtig; vooral de fonteinanleg doet u de fijne kunstzin der Benedictijners erkennen. Een dergelijk hofje heeft ook 't kerkje de S.

Giovanni degli Eremiti, waarvan de naïeve, halfronde roode koepels van verre zichtbaar zijn. In Egyptische kruisvorm gebouwd, herinnert deze vooral aan de architectuur van den Islam; de groote eenvoud doet aangenaam aan, maar de toren is geheel willekeurig op den linker kruisarm opgetrokken en de plaatsing van de koepels op het dak is niet opgelost; iemand maakte mij opmerkzaam op de gelijkenis met halve Edammer kazen. De Martorana en S. Cataldo zijn ook nog uitingen van deze eigenaardige kunst; de eerste doet u werkelijk er over verstomd staan hoe het mogelijk was dat men later aan deze door de mosaïken zeker stemmige ruimte een baroc koor kon bouwen, dat moeilijk in overladen lompeheid zijn weerga heeft; gelukkig is het nu door een houten schot aan het oog onttrokken. De S. Cataldo geheel van zijn decoratie ontdaan en sterk gerestaureerd, spreekt u van de vergankelijkheid der tijden.

Van de profaanbouw uit dien tijd getuigen nog de Zisa en de Cuba; zij worden door hun tegenwoordige eigenaars niet op zoodanige wijze onderhouden, als waarop het nageslacht recht had. Van de Zisa was de vorige zomer op de retrospectieve tentoonstelling te Rome een getrouwe copie, waaruit beter dan thans uit het gebouw zelve de bestemming van lustslot sprak.

Na de XIIIe eeuw is geen belangrijke kunstuiting meer merkbaar; de voortdurend wisselende overheersching is oorzaak dat zelfs de hoofdstad van het eiland geen enkel belangrijk werk uit de Renaissance kan aanwijzen; bekend is er een wel, maar dat door het grootste vandalisme, dat misschien ooit een architect misdreven heeft: de Florentijn Fuga maakte zijn naam onsterfelijk door den Gothischen dom voor goed te ontsieren met een Renaissance koepel.

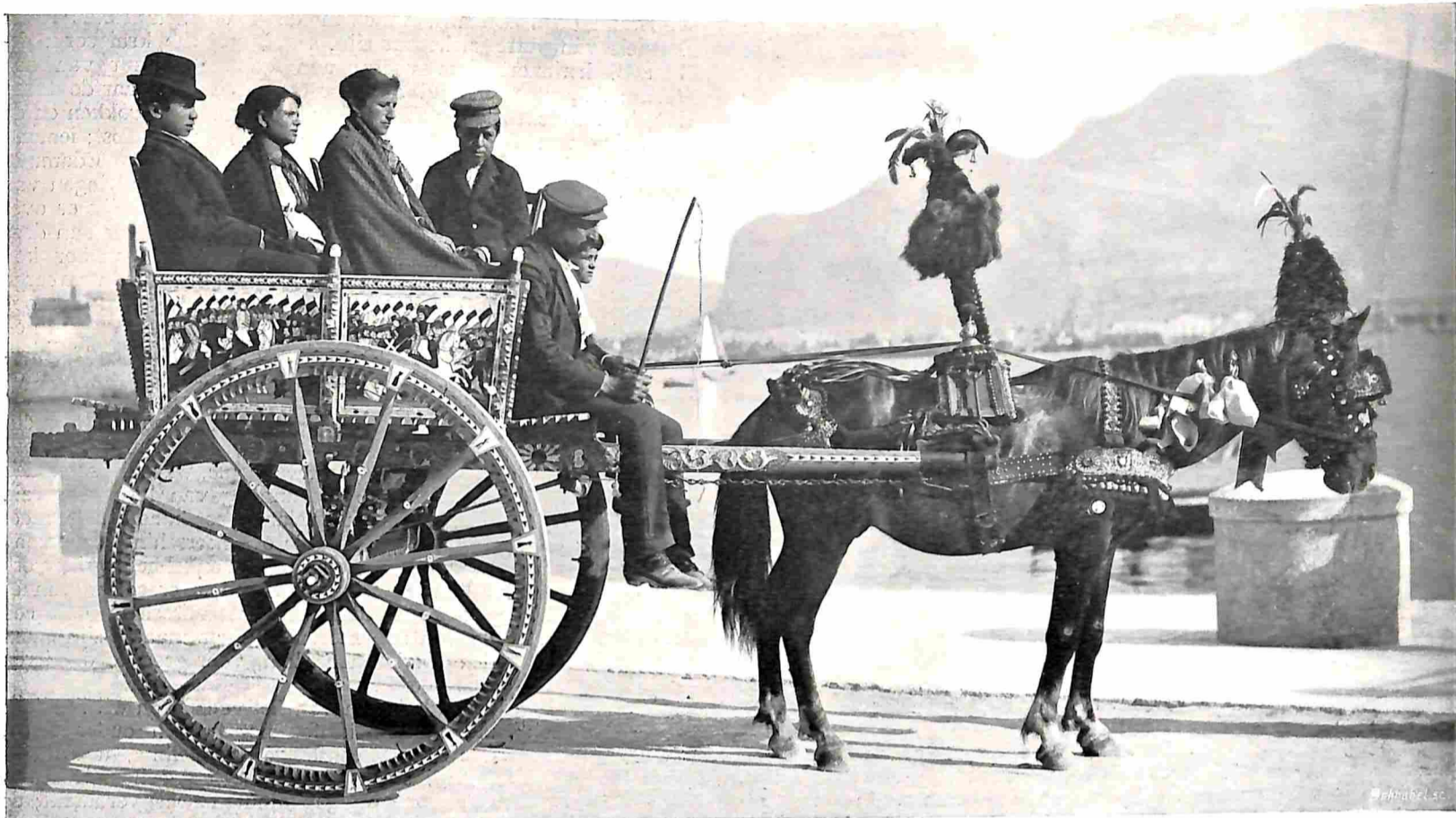
Van de vele eigenaardigheden van het volksleven wil ik alleen hier noemen het marionetten-theater, nog typisch ouderwetsch, dat niettegenstaande de wat eentonige voorstelling, uitsluitend vechten en doodslaan, steeds een aandachtig gehoor trekt, en ook de vreemdeling voor eenige minuten wel vermaakt; de kinematograaf heeft het gelukkig nog niet verdrongen.

Op een tocht van Palermo uit kunt ge dan de eerste indrukken krijgen der Grieksche architectuur. Egesta en Selinus waren in de VIe en V^e eeuw v. Chr. de machtigste steden van W. Sicilië; maar dicht bij elkaar gelegen, slechts gescheiden door een klein riviertje, ontstond spoedig naijver, die aanleiding gaf tot veel strijd, eindigende met het noodlottige jaar 409, toen de Cathagers door Egesta te hulp geroepen, Selinus geheel verwoesten en ook Egesta zelf zwaar teisterden. Wel werden de steden weder opgebouwd, maar met hun bloei was het voor goed gedaan; ons kan het verheugen dat wat na de verwoesting overbleef, niet meer in later tijden werd verbouwd, maar nu nog in de rustige natuur ons eenigszins doet voelen tot welke schepping de Griek in staat was.

Zoals in 't moederland na den slag bij Salamis in 480 v. Chr. het schoonste tijdperk aanbrak, zoo was hier de slag bij Himera in 't zelfde jaar beslissend; door Gelon en Theron werden de Carthagers verslagen en de Grieksche kunst kon ongestoord zijn hoogtepunt bereiken. Uit dien tijd dateeren dan ook de meeste overgebleven bouwwerken. Van het oude Egesta, later Segesta geheeten is binnen de stadsmuren weinig meer over, het theater echter maakt U reeds dadelijk vertrouwd met den

SICILIË. KLOOSTERHOF VAN DEN DOM TE MONREALE.

SICILIE. SICILIAANSCHÉ CARETTO.

Grieksch en aanleg. Zooveel mogelijk uit de rots gehouwen en zoo gelegen, dat het uitzicht ongeëvenaard mooi is, toont het de halfcirkelvormige toeschouwersruimte — de cavea — die door zes naar 't middelpunt loopende trappen in zeven gelijke segmenten verdeeld, de verschillende concentrische rijen bevat en in het midden de orchestra vrijlaat. Van het tooneel zijn alleen de muren tot ongeveer 1 M. hoogte over. De juiste tijd van den bouw is niet bekend, maar de grootsche aanleg, de eenvoud en klaarheid van het plan, laten geen twijfel aan Grieksch en oorsprong. Een zonnescherm schijnt nooit aangebracht; de voorstelling moet wel op heel hoog pijl gestaan hebben, dat de toeschouwer urenlang de felle zonnestrallen wilde trotseeren.

Voor de verdere gebouwen binnen de stad ontbreken voldoende gegevens, ook het kerkhof even buiten de muren gelegen is bijna geheele verdwenen, maar als ge den heuvel afdaalt dan ziet ge weldra de tempel vorstelijk tronen in de eenzaamheid. Ge merkt het eerst niet op dat hij nooit voleindigd werd, dat nog factoren voor zijn hoogste schoonheid ontbreken, ge wordt allereerst geboeid door de rust en eenheid die uit de compositie spreekt. Die stabiliteit, die uitdrukking van dracht en gedragen worden, die zuivere teekening der onderdeelen in de ziele atmosfeer en 't geheel zóó één met het landschap, zoo verwondert het U niet dat hij de eeuwen getrotseerd heeft; al waart ge door Burckhardt voorbereid het hoogste voortbrengsel van menscheijk vormgevoel te zullen aanschouwen, de emotie is misschien één der sterkste uit Uw leven. — En toch, hoe onvolkomen is deze tempel nog; alleen de zuilenrij, 't peristylum staat overeind; van de cella, 't inwendig afgesloten heilige, die met de voorhal of pronaos het hoofdmoment van den Grieksch en tempel vormt, is niets te vinden, waarschijnlijk nooit uitgevoerd, en ook de zuilen missen nog de afwerking, de cannelures, die juist het stijgende zoo treffend moeten weergeven, het materiaal nog duidelijker doen kennen en een fijngevoelde schaduwwerking teweeg brengen; dat alles mist ge hier en toch ontroert het U als eenig bouwwerk ooit tevoren.

Ge staat versteld over de groote nauwkeurigheid der afwerking, ge denkt U de moeilijkheden toen ter tijde, om met de eenvoudige werktuigen de reuzen-blokken op hun plaats te krijgen. Eenige op de treden van het stylobaat — de grondslag — nog niet weggehakte stukken, doen vermoeden dat daar de touwen voor het ophijschen aan bevestigd werden; waarschijnlijk hoogde men den grondslag geheel op tijdens den bouw om daarop de verschillende stukken naar boven te rollen; goed kunt ge hier ook nagaan hoe de kapiteelen op de plaats zelf pas werden afgewerkt, omdat ze anders bij het zware transport mogelijk onherstelbaar beschadigd zouden worden.

Nauwkeurige opmetingen hebben interessante bijzonderheden aan 't licht gebracht: hoe bij den voorgevel de zuilafstand naar de zijden afneemt, hoe de triglyphen hier niet zuiver in de as boven de zuil geplaatst zijn, maar gestreefd is naar gelijke grootte der metopen. Sommigen trachten mathematische regels daarvoor te vinden, maar het zal m. i. wel immer blijken dat het Grieksch genie voor ons niet te doorgronden is.

Selinus, het tegenwoordige Selinunte, heeft de meest uitgestrekte tempelruïnen van heel Europa, maar bijna niets meer

staat overeind; wat door de Cathagers niet verwoest kon worden, is door aardbevingen omvergeworpen; toch geeft het u nog wel een indruk welk een kunstcentrum het daar geweest moet zijn en door de reconstructies van Hittorf en Jean Hulot is de geheele aanleg duidelijk na te gaan.

Voor al zullen opvallen de steeds variërende plattegronden, vasthoudend aan eenzelfde grondgedachte, de wijze van constructie, hoe o. a. bij een der tempels eerst monolietzuilen werden gebruikt, maar verder waarschijnlijk wegens het bijna ondoenlijke transport trommels werden toegepast en hoe deze dan zonder specie, alleen met doken met het oog op de aardbevingen, op elkaar rusten. De overgang van de archaische in de volop-ontwikkelde Dorische stijl is hier zeer duidelijk, zoowel in den vorm der kapiteelen als in die der zuilschachten; hoe eerst de zuil zich te sterk verjongde en de echinus te zwaar uitzette en vooral ook in de beroemde metopen, nu in 't museum te Palermo, waarvan de beste tot de tijd van Phidias gerekend worden. Om een idee te krijgen van de grootte der tempels, kan dienen dat er kapiteelen gevonden zijn, waarvan de dekplaat ruim 4 M. zijde heeft, en dat de bovengenoemde Franschman Hittorf berekend heeft, dat in onzen tijd een der tempels ruim zeven millioen francs zou kosten.

Aan de Noordkust is nog een belangrijk vestingwerk over, dat waarschijnlijk eenige jaren na de verwoesting van 409 werd gebouwd om de acropolis beter te kunnen beschermen. Daar ziet men waar de kunstlievende Griek in tijden van nood al niet toe kwam, dat hij voor de vestingmuren kapiteelen en cannelures gebruikte. Maar ook hier dwingt de nauwkeurige afwerking eerbied af. Er zijn eenige doorgangen, die wel direct bij den aanleg zullen zijn gemaakt en die de algemeen verkondigde stelling schijnen te weerleggen, dat de Grieken de boogoverspanning niet gekend zouden hebben.

(Slot volgt).

J. D. B. L. T.

NACHT AAN ZEE.

De witte ruggen blinken in den nacht
van breede golven, die versomberd schijnen
en huivering wekken in een grillig deinen
op donkre zee, waar zucht der schimmen klacht.

Heeft Charon dooden tot den God gebracht?
den donkren God, wiens naam doet snel verdwijnen
den lach van jonge knapen en van reine
jonkvrouwen 't lied verstommen, klinkend zacht?

Na ied're golf, die rees, blinkt weer een rij
van witte baren, strekkend ver zich uit.
De lucht is vol van klagend zeegeluid.

De donkre boot komt eenmaal ook tot mij,
dan zal ik zwijgend glijden door den nacht
en al vergeten wat mij weedom bracht.

JOANNES REDDINGIUS.

RUSSISCHE WINDHONDEN

IN de laatste jaren is de Russische windhond, meestal Barzoi genaamd, hier te lande zeer bekend geworden. Daartoe heeft de eigenaar van Kennel Gelria, de heer Henri Van Haaren te Nijmegen, zeer veel bijgedragen, want hij is het geweest, die de beste exemplaren gefokt heeft, zooals Katcha, Maslowa, Slavinska, Danaf en vele andere, waarmede groote propaganda voor deze edele honden gemaakt is. De naam Barzoi is afkomstig van het Russische woord Barsaja Psowaja, wat eigenlijk rijkbehaarde windhond beteekent. Jammer dat de barzoi bij vele hondenliefhebbers geen gunstige naam heeft, omdat men hem bijtucht en onbetrouwbaarheid verwijt. Dit zijn echter volstrekt geen slechte raseigenschappen van het dier, maar het gerucht is in de wereld gekomen, omdat men zich niet de moeite getroost heeft het karakter van den barzoi nauwkeurig te bestudeeren, en slechts afgegaan is op allerlei verhalen, waarin vooral de valsheid van het dier de hoofdrol speelt. Om echter een eerlijk oordeel te kunnen vellen, moet men het dier van jongsaf in bezit gehad, en zelve zich de moeite getroost hebben het te onderwijzen en op te voeren. Dit nu gebeurt met barzois al heel weinig.

In de meeste gevallen wordt het dier uit een kennel aangekocht, waarin het van af zijn jeugd achter de tralies heeft doorgebracht. Dan wordt het dagelijks een uurtje meegenomen op de wandeling, maar de zorg voor zijn voeding en zijn welzijn blijft aan dienstboden overgelaten, die maar al te dikwijls zulk een grooten hond een lastpost vinden en alles doen wat maar mogelijk is om den eigenaar spoedig genoeg van zijn liefhebberij te doen krijgen. Vooral het uitlaten is hun een gruwel en dikwijls wordt het dier eenvoudig buiten de deur gezet, zonder eenig toezicht, waardoor in minder dan geen tijd allerlei slechte gewoontes worden aangeleerd. Een andermaal heeft men te doen met bedienden, die uit angst dat de hond hun ontsnappen zal, hem voortdurend strak aan de ketting houden, waardoor verschillende zaken slechts ten halve gebeuren en het dier op den duur een slecht humeur krijgt en zelfs vechtlustig wordt. De echte dierenvriend die veel van het barzoiras houdt, raakt geheel onder den indruk van den adel en de schoonheid dezer dieren; hij is tot de overtuiging gekomen, dat hunne aristocratische neigingen en eigenaardige raseigenschappen ter dege bestudeerd moeten worden, ten einde de dieren volkomen te kunnen begrijpen. Daartoe is noodig dat men den barzoi in volle vrijheid gezien heeft, in het vrije veld, waar hij in machtige galopsprongen een groote snelheid ontwikkelt en veel gratie ten toon spreidt. Geen dier kan zich met den barzoi meten wat betreft kracht en snelheid, vereenigd in zulk een elegant geheel. Maar om het dier van zulk een groote vrijheid te kunnen laten genieten, moet men het vooraf hebben leeren beheerschen en geheel onder appèl hebben; het is heel wat anders de eigenaar van een hond te zijn of zijn baas! Zoo naderen wij het vraagstuk over de slimheid en den aanleg voor dressuur van den barzoi. De barzoi moet anders behandeld worden dan de meeste honden, die evenals hij tegelijkertijd jacht- en luxehond zijn. De Russische windhond is niet alleen de aristocraat in uiterlijk, maar ook in zijne neigingen. In hem vereenigd zijn de fierheid en waardigheid van den Sint Bernard, het temperament en de moed van den terrier, de list en sluwheid van den teckel. Bij de dressuur van den barzoi moet men nooit hardhandig te werk gaan, niet voortdurend schreeuwen of dreigen, maar het dier met goedheid en liefde behandelen. Men toone daarbij evenwel een vastberaden karakter en drage altijd zorg, dat het eens bevolene ook uitgevoerd wordt. Want de barzoi, die snel van begrip is, heeft een moeilijk te buigen wil en zal wanneer het noodig is niet nalaten list te gebruiken om zijn zin door te drijven. Die hond, zoo vol karakter, kent geen slaafsche gehoorzaamheid; met barschheid en stokslagen bereikt men niets. Men moet zoodanigen invloed weten uit te oefenen, dat het dier beseft dat het plicht is, zich dienstelijk te maken. De barzoi weet zeer goed dat de mensch het tegen hem moet afleggen waar het op snelheid aankomt en hij zal dan ook niet nalaten zich van die snelheid te bedienen. Krijg mij maar, als gij kunt, schijnt hij zijn meester uitdagend toe te roepen, wanneer hij uitgelaten van levenslust over het veld rent en in speelschen overmoed bijna voortdurend de groote sneeuw witte tanden laat zien. Het is dus zaak dat men een hond van af zijn prille jeugd onder dressuur houdt, hem gedweeheid en discipline bijbrengt; koopt men een dier op ouderen leeftijd, dan kan men doorgaans het karakter niet meer veranderen.

De edelste barzois worden gefokt in Perchina, het lustslot van Grootvorst Nicolaas Nikolavitch en te Gatchina, waar de Czaar zijn barzoikennels heeft. Wanneer men daar de barzoi-meute ziet,

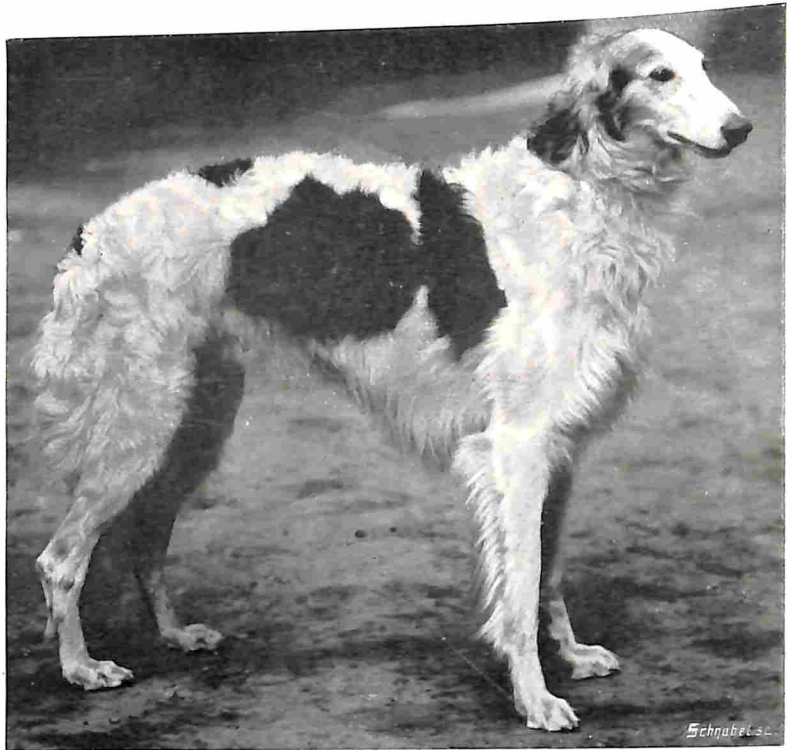

Foto C. Steenberg.

HET TYPE VAN DEN BARZOI.

krijgt men een overweldigenden indruk van deze dieren. hoe bij hen kracht en adel zoo gelukkig vereenigd zijn, hun droge spieren, het fijnbesneden hoofd, de diepe borst, de prachtige stand, het

Foto C. Steenberg.

EEN TEAM RUSSISCHE WINDHONDEN.

golvende zijdeachtige haar en het intelligente uiterlijk. Nevenstaande afbeeldingen van barzois geven een duidelijk beeld van de eischen, die men aan goed gefokte barzois stelt. De officieele

EEN IDEALE BARZOI-KOP

Foto C. Steenbergh.

GRIFFONS BRUXELLOIS. WINNERS VAN EERSTE PRIJZEN.

raskenmerken luiden als volgt: de kop is over het geheel zeer mager, met een vlakke nauwe hersenpan, die in een bijna onzichtbaren „stop” overgaat naar den langen snuit: de oogen zijn donker van kleur, vol uitdrukking en ovaal van vorm. De nek is licht gebogen en zeer krachtig, goed aan de hellende schouders aangezet. De borst is wat nauw, doch niet hol en buitengewoon diep. De rug van de reuen is sierlijk gewelfd, die van de teven echter moet recht en breed zijn. De ribben mogen nimmer rond als een ton zijn, doch plat, gelijk een visch, diep tot de ellebogen reikende. De voorbenen zijn dun en recht, van voren gezien staan zij dicht bij elkaar, voeten met nauw aan elkaar gesloten teenen; de achterbenen zijn krachtig en gespierd. De staart is lang en zeisvormig en wordt in een bevallige kromming laag gedragen. Het haar is lang, zijdeachtig en gegolfd, op sommige

plaatsen zelfs gekruld. De reu is korter van lichaam dan de teef; de hoogte varieert tusschen 65 en 85 centimeters. De kleur is gewoonlijk wit, eenigszins met citroengeel of andere kleuren gevlekt; in Rusland houdt men volstrekt niet van zwarte afteekeningen.

Van oudsher worden in Rusland de barzois voor de wolvenjacht gebruikt. Een volwassen wolf loopt zeer snel, en heeft een kolossaal uithoudingsvermogen, zoodat alleen de allervlugste barzois hem kunnen inhalen. Men laat de wolven eerst opdrijven door de gontschis of drijfjonden; hebben zij de bosschen verlaten, dan volgt de korte doch uiterst snelle vervolging door de barzois. De meest interessante manier van jagen is om twee van de drie honden van een zwora (twee reuen en een teef) links en rechts naast den wolf te zien galopperen, terwijl de derde er op gedresseerd is den wolf van achteren te naderen, hem met den neus in de dijen te stooten om hem op die manier te doen storten. Een volwassen wolf, die dikwijls nog grooter is dan een barzoi, heeft een verbazende kracht en drie honden zijn niet te veel om hem te bemachtigen.

In ons land heeft de barzoi een vreedzamer bestaan. Voor degenen die in staat zijn, wat de ruimte van huis en erf betreft, om een grooten hond te houden, is de barzoi een aanbevelingswaardige hond; wij zijn het geheel eens met de uiting van „Our Dogs”: the Borzoi makes a capital house dog, is affectionate and a good companion". —

Men zegt wel eens, dat barzois echte dameshonden zijn. Beter daartoe geschikt lijken de aardige hondjes, die hiernaast afgebeeld zijn, de *Griffons Bruxellois*. Zij werden vroeger veel in België gefokt, maar tegenwoordig kan men ze ook gemakkelijk in ons land verkrijgen. Klein van stuk, nauwelijks 3 K.G. wegende, maar zeer sterk gebouwd, zijn deze griffons alleraardigste huisdondjes, die men ook zonder bezwaar mee op reis kan nemen. Zij zijn intelligent en hebben een quasi menschelijke gelaatsuitdrukking. De groote ronde bijna zwarte oogen schitteren onder de sterk behaarde wenkbrauwen. Het haar is rood en hard op het aanvoelen.

Op de tentoonstellingen ressorteeren zij onder de groote rubriek dameshondjes en trekken altoos groote belangstelling.

DR. DUVAL VERWEY.

KANTEN EN WEEFSELS.

HET is wel een merkwaardig feit, dat in de laatste jaren vooral weer de aandacht gevraagd wordt voor voortbrengselen van vrouwelijke handwerkkunst en indirect dus ook voor de beoefening dier industrieën. Hoe vele malen zijn er niet nationale en internationale tentoonstellingen gehouden van huisindustrie, wel in de eerste plaats om het groote publiek eens op de hoogte te brengen van de toestanden, welke er bestaan, maar vooral ook om belangstelling te wekken voor de nijveren die na volbrachten arbeid overdag in werkplaatsen of fabrieken 's avonds den tijd nuttig maar nauwelijks-loonend besteden. Er is een plotseling mededoogen ontstaan, van velen gingen de oogen open, maar vooral is het gevolg van dat alles geweest dat men zich weer ging inlaten met het beoefenen van kunstnijverheid, ook louter voor eigen genoegen. Hiervan kan alleen, wanneer de geestdrift wat meer

blijkt te zijn dan een niet eens verwarmend stroo-vuurtje, een invloed ten goede uitgaan ook voor de minder bedeeden, die bij de beoefening der industrie het eigen genoegen op den achtergrond, de zoo noodige geringe verdiensten op het vóórplan moeten dringen.

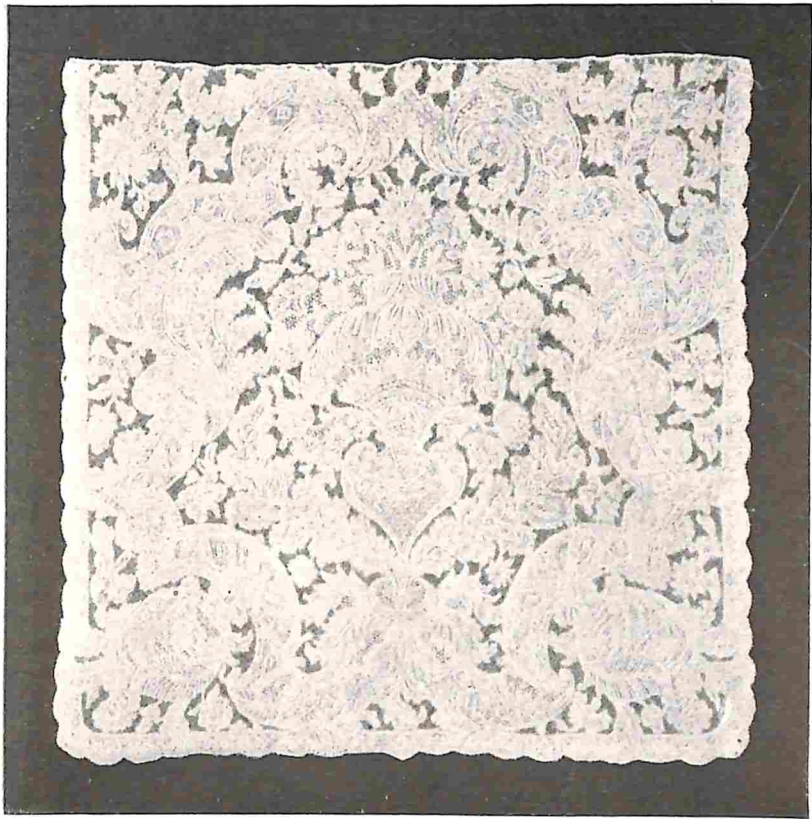
Van de huisvlijt, welke als dankbaarste beoefening het meest en het eerst zich kwam aandienen, werden het maken van kant en het weven bijzonder onderscheiden. Dit opstel, aan kanten en weefsels gewijd, beoogt alleen, mede te helpen de eenmaal gewekte belangstelling te bevorderen.

Voorwat aangaat de kantindustrie kan men al gedurende een tiental jaren spreken van een streven, deze „populair” te maken in den oorspronkelijken zin van het woord. Het streven, hoe schoon ook, heeft nog niet tot het beoogde doel geleid en het ideaal zal nog wel niet zoo spoedig bereikt worden. Verschillende oorzaken zijn er, die remmend werken.

Al kan men voor ons land, in den strikten zin, niet spreken van een nieuwe herleving dezer industrie — daar een typisch Hollandsche kant of een Hollandsche school nooit bestaan heeft — toch tracht men de allereerst noodige belangstelling voor de „echte” kant weder op te wekken. Maar, gelijk meer gebeurt bij dergelijke plannen, men heeft in het eerste enthousiasme over het aanvankelijk welslagen niet voldoende rekening gehouden met enkele belangrijke omstandigheden, die nu al haar invloed hebben doen gevoelen. Te zeer is aanvankelijk gedacht, dat de kantindustrie op zichzelf al spoedig genoeg zou groeien tot een benijdenswaardige bron van inkomsten voor de beoefenaars. Teleurstelling in deze grootsche verwachting is niet uitgebleven, oorzaak van het feit dat de machinale fabricatie van kant te zeer gevorderd is tot een mate van „volkomenheid” dan dat de concurrentie van de echte klos- of naaldkant, welke uit den aard der zaak ook duurder komt, spoedig gevaarlijk zou worden. Hierbij komt, wat de artistieke zijde van het vraagstuk betreft, dat nog geen onzer groote sierkunstenaars zich aangetrokken voelde tot de gedachte, oorspronkelijke ontwerpen te maken voor kantpatronen.

Natuurlijk zou dit laatste niet een besliste noodzakelijkheid genoemd kunnen worden om te kunnen slagen de kantindustrie weer tot bloei te brengen, maar wij gelooven dat mooie, oorspronkelijke ontwerpen, die voor uitvoering in kant geschikt blijken, een machtige factor zullen zijn voor een spoediger bereiken van het schoone eind-doel.

Maar toch is uit de krachtige actie ten gunste van de kantindustrie dit overgebleven, dat de belangstelling voor de echte kant blijvend is opgewekt en dat beoefening dezer industrie door vrouwen en meisjes uit de volksklasse een niet onaardige bijverdienste kan opleveren, maar dan als *huisindustrie*, na beëindiging van de gewone dagtaak. In deze richting zal, zeker de eerste jaren, moeten worden gestuurd om met een voortdurende propaganda onder de meer gegoeden mettertijd te kunnen komen tot een

MECHELSCHE KANT.

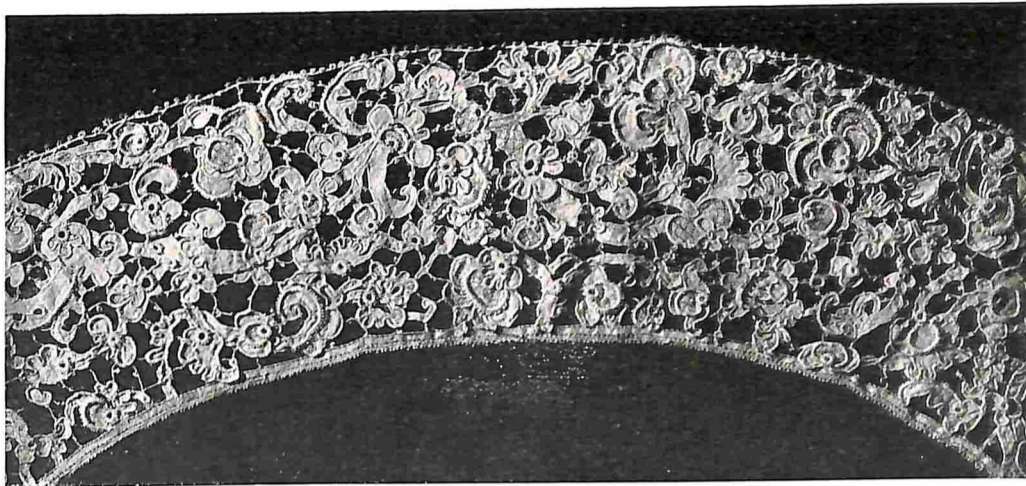
intensiever, een artistieker beoefening, welke werkstukken kan leveren als waarop terecht het buitenland trotsch is. En als men de geschiedenis mag gelooven, dan zal ook de mode moeten veranderen. . . . voor de heeren-costumes, zoodat in de plaats van de stijve „gekleede jassen” weer in trek komen de zwierige en losse kleedij van vroeger met de kanten lubben en jabots. Want merkwaardig genoeg waren de mannen vroeger nog erger dan de vrouwen gesteld op kanten versieringen.

Hoeveel men destijds voor kanten versieringen over had, moge blijken uit enkele cijfers, waarbij men voor een zuivere vergelijking nu ook nog rekening moet houden met het verschil in waarde van het geld.

Lodewijk XIV, de prachtzieke, bezat een das en een paar manchetten, waarvoor hij niet minder dan 250 écus d'or had besteed. Jacobus II droeg bij zijn kroning een cravate point de Venise van £ 36.10; de dochter van Lodewijk XV was de gelukkige bezitster van een uitzet, waarin voor kanten 625.000 francs was betaald, terwijl Madame de Matignon zulk een gift meekreeg met kant voor 100.000 écus. Maar ook onze Koning-Stadhouder, de bij uitstek strenge en eenvoudige van zeden, besteedde in 1690 voor zijn jabots, lubben en dassen niet minder dan een £ 1603 en voor 1695—1696 beliep zijn rekening hiervoor ruim £ 2459, terwijl in 1694 Queen Mary slechts voor £ 1918 kanten kocht. Prijzen van £ 12 de el waren in dien tijd voor kanten dan ook niets buitensporigs.

Oorspronkelijk natuurlijk, vóór de vindingrijkheid van den menschelijken geest de machines uitdacht, was het maken van kant een geliefkoosde bezigheid van vrouwen, die met haar aangeboren zin voor sierlijk handwerk de ledige uren op aangename en tevens nuttige wijze wisten te vullen. Zeker, er zijn vrouwen die de meest onmogelijke soorten handwerkjes in onbegrijpelijke hoeveelheden weten af te maken, het leven van den man daarmee verzuren door elk meubelstuk in haar huis er mee te behangen, maar daarmee is de kunstvaardigheid voor dames-handwerkjes zeker niet veroordeeld. Het is verwonderlijk, hoe vlugge vrouwen vingers met de naald weten te tooveren: het borduren is wel een der oudste kunsten door vrouwen met lust en ijver beoefend. En de gevolgtrekking is zeker niet gewaagd, dat uit het borduren het naaldkant-maken is voortgekomen als een verfijning van deze kunst, omdat men behalve de figuren ter versiering ook thans leerde de grondstof zelf te maken en daardoor de ragfijne bewerking in overeenstemming met het versieringsmotief. Toch schijnt deze evolutie zeer langzaam te zijn geschied, als men ervaart dat de naaldkant van niet veel vroeger dan in het begin van de 16e eeuw dateert. En juist de door menschenhand gemaakte onvermijdelijke ongelijkheid in bewerking, de fouten zoo men wil die men niet terugvindt in het gelijkmatige van wat afkomstig is van een machine welke wiskunstig zeker werkt, juist die kleine onvolkomenheden verhoogden de charme van het geheel, geven er iets eigens aan mits ze niet hinderlijk in het oog springen.

Naaldkant en kloskant, de eigenlijke kanten, daar de Iersche gehaakt wordt, stemmen hierin overeen, dat, gelijk reeds gezegd, fond en ornament één geheel vormen. Bij naaldkant volgt de werkster met haar naald de op linnen of perkament aangegeven, gedoubleerde, teekening en maakt tevens het netwerk tusschen de ornamenten, terwijl ten slotte de draden, waarmee het oorspronkelijk patroon was omgeven en die op het linnen waren vast gehecht, waaruit dus het stuk kant begonnen is, worden doorsneden. De verschillende stukken worden dan zoo onzichtbaar mogelijk aan elkaar vastgenaaid. Bij kloskant wordt de teekening gemaakt op een stuk dik papier, vastgehecht op een kussen, terwijl de draden voor de kanten klosjes zijn gewikkeld. De klossen worden

VENETIAANSCH KANT.

dan, telkens bij verandering van motief of bij „knooppunten”, opgehouden door spelden in het kussen gestoken. De draden worden langs de lijnen der teekening over elkaar gekruist en aangehaald, zoodat men hier, in tegenstelling met de naaldkant,

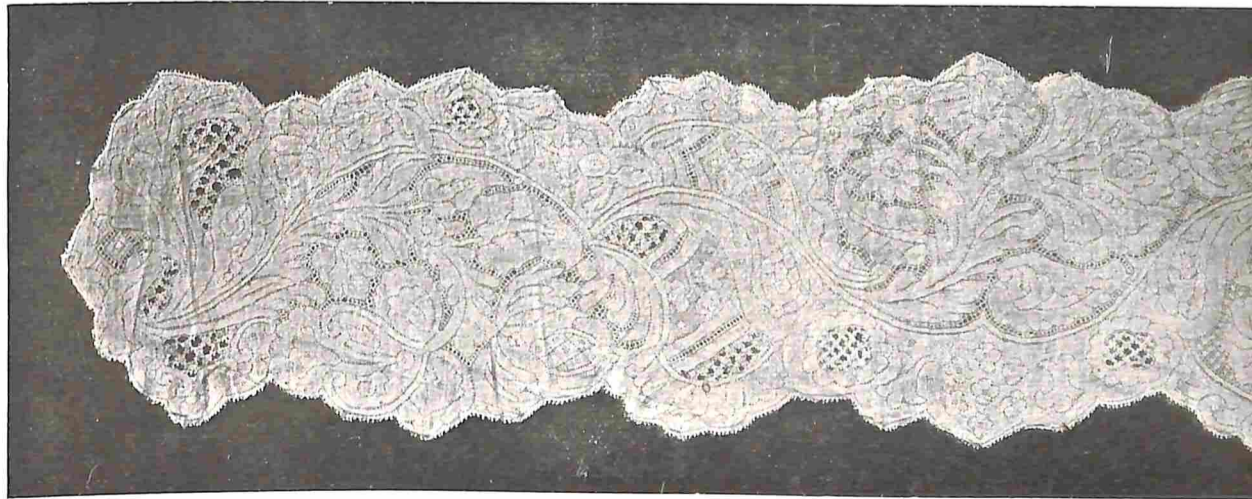
MECHELSCH KANT.

een soort weefsel verkrijgt. Bij de naaldkant zijn de steken naast elkaar geplaatst, heeft men meer werk „en relief” hoewel dit ook met klossen is te verkrijgen. Bij klossen van kant heeft

HOLLANDSCH KANT.

de werkster voor het vlugger opschieten onder de klossen een stuk glad leder bevestigd, daar op deze oppervlakte met meer snelheid en grootere zekerheid de klossen over en door elkaar

VALENCIENNES KANT.

geworpen kunnen worden. Men heeft dan ook het typische getik der klossen, dat zenuwachtigen en kriebeligen heeren des huizes minder aangenaam in de ooren klinkt.

Natuurlijk kwam ook in de kant-industrie de „klad”, voordat de machinale kant haar glorierijke intrede had gedaan — glorierijk, in zoover ze er in geslaagd is om een overwegende positie in te nemen, welke men slechts met veel energie en vooral met een onverwoestbaar vertrouwen op het doorbreken van meer artistieke neigingen voor echte kant langzaam-aan zal kunnen heroveren. Die „klad” zouden wij willen zien in den tusschen-vorm van naald- en kloskant, de Guipure, eene soort kant waarbij de werkster het zich wat makkelijk maakte daar de zware festoenen niet geheel uit de hand werden gemaakt maar met behulp van een dikke draad of zelfs van een smal lint. Maar ook de „brides”, de verbindingen tusschen de verschillende decors, kunnen door lint of dikke draad vervangen worden. Deze brides waren in de oudste kanten altijd te vinden; ze verbonden de bloemen in den vorm van takjes en hadden dus zelfs kleine uitloopers. Maar langzamerhand werden deze brides verwerkt in mailles en omdat de kant hierdoor een soepeler voorkomen heeft, werd deze nieuwe mode spoedig algemeen. Zoo zelfs, dat tegen het laatst der 18e eeuw bijna geen kanten gedragen worden zonder het luchtige netwerk, waardoor de festoenen nog duidelijker naar voren treden. Ook in de wijze van werken van dit net bestond natuurlijk verschillende smaak: men had ongelijke en gelijke mazen, fijne en grovere openingen en in den tijd van Lodewijk XVI merkt men in de Fransche kant het fijnste op. Zoo verschilt de Alençon van de Argenton voornamelijk in de maille: bij de laatste heeft men om de oorspronkelijke draad van de maille een andere gewonden en bij de Alençon heeft men als regel de zes-hoekige maille zonder wrong om de oorspronkelijke draad heen.

Het ligt niet in den opzet van dit praatje over kant de zoovele soorten te behandelen, nog minder de technische eischen uiteen te zetten. Hoe belangwekkend ook, wij gaan ze hier voorbij. Alvorens enkele bijzonderheden te geven over de kant-historie van ons eigen land, moeten wij nog even terugkomen op den geweldigen ommekeer, die in de kant-industrie werd teweeg gebracht door de uitvinding van de machine.

De feitelijke machinale kant dankt haar ontstaan aan Jacquard. Men had eerst machinale tulle, die later geborduurd werd, maar Jacquard bedacht een machine, welke in de tulle tevens het patroon inweefde. Nu brak de tijd aan, waarin de machinale

kant, waarbij inderdaad verrassende resultaten werden bereikt, het langzaam maar zeker van de echte won, totdat nu weer de kentering is gekomen, welke misschien weer de oude voorliefde voor echte kant zal doen zegevieren. Toch werd het pleit nooit definitief door de echte kant verloren. In Frankrijk vooral bleef de echte kant haar bestaan handhaven, dank zij den steun van regeeringswege. Maar de Revolutie kwam ook

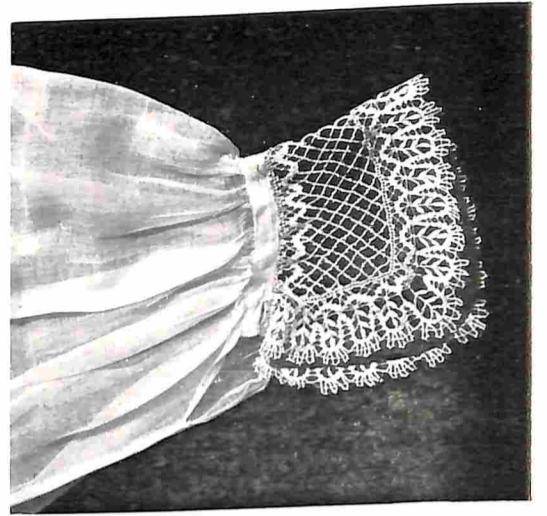
hier tusschenbeide en met een enkelen slag werd deze industrie genekt: de scholen in Alençon en Argenton werden gesloten. De lofwaardige pogingen van Napoleon brachten een herleving, al is de industrie de ramp nooit geheel te boven gekomen.

Ook ons eigen land heeft een reputatie inzake het kant-maken hoog te houden, al moet een bepaald Hollandsche school niet bestaan hebben. De uitdrijving der Hugenoten uit Frankrijk heeft echter verscheidene Fransche kantwerksters binnen onze grenzen gebracht.

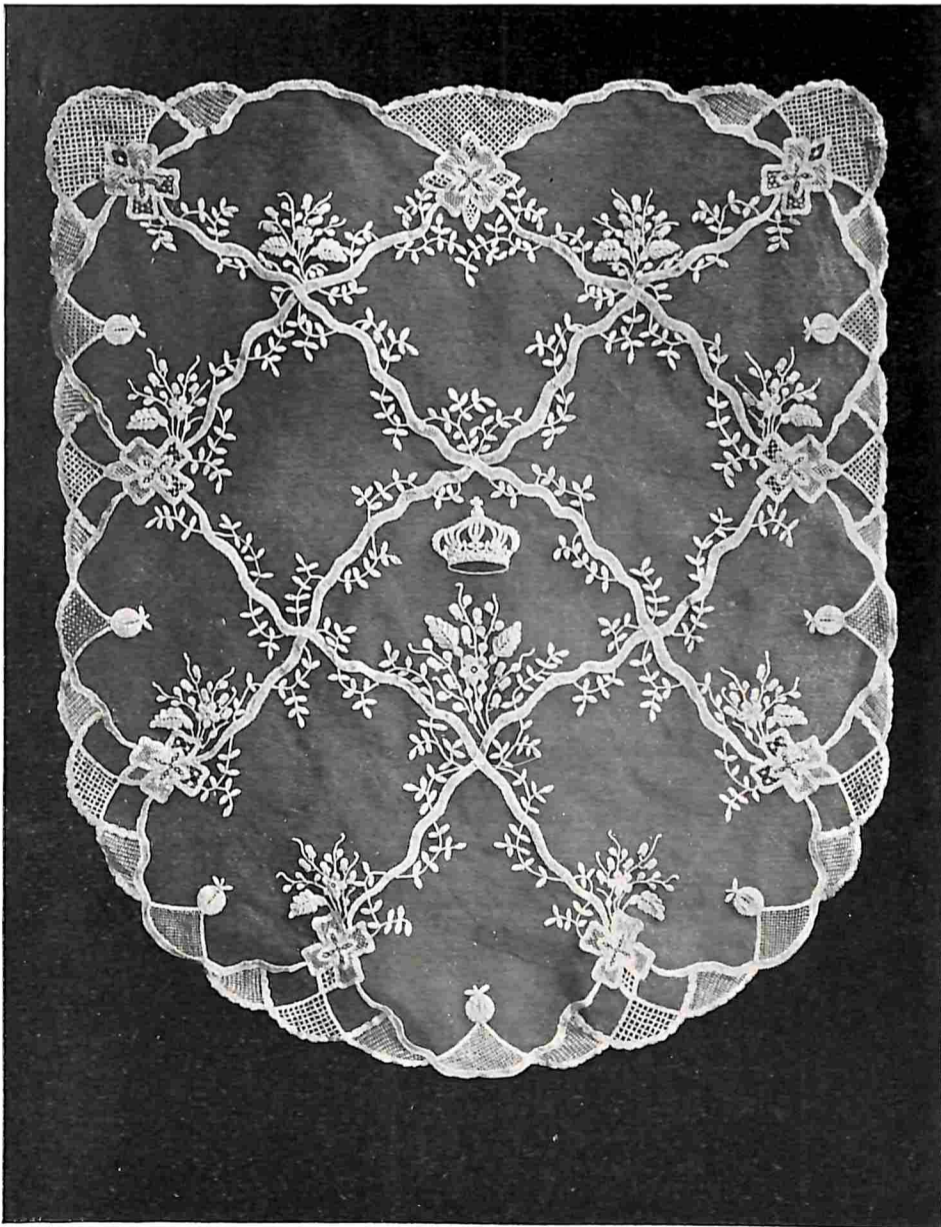
In 1683 vroeg een François de Bruyn „fransse manufacturier” aan Burgemeesteren van 's Gravenhage verlof een kantschool te stichten voor point de France, point d'Espagne en la Reyne, tevens om een subsidie van f 400 per jaar en beschikbaarstelling van zooveel kinderen van „9, 10, 11, 12, 13 en meer jaeren als enichsints doenlyk is”. In den eersten tijd zouden die kinderen geen salaris krijgen, maar na drie jaar een nader te bepalen som per kind, waarvoor „bij avance” de Bruyn als waarborg zooveel kanten in handen van gecommiteerden zou stellen „als het voorn. daer aan volgen jaartractement voor de respectieve wercksters zal komen te importeren”. De man kreeg een goedgunstige beschikking, maar van zijn school is verder niets bekend. Waarschijnlijk is voorts, dat behalve de weeskinderen in Amsterdam de „Vergaderinge van Maechden in den Hoeck” in Haarlem kant maakten. In het Maagdenhuys aan het Spaarne werd toch „linnenaaien en speldenwercken” geleerd.

Nu kent ons land weer een kantschool, welke zelfs al kan bogen op mooi werk. Wij bedoelen de koninklijke kantschool in den Haag, waar aan vele meisjes het kantmaken wordt geleerd als ambacht, waarbij — behoeft het eigenlijk gezegd? — de eischen van de kunst niet uit het oog worden verloren. Deze school, grootsch opgezet, heeft al heel wat leerlingen afgeleverd, die natuurlijk ieder in eigen kring de zoo noodige en nuttige propaganda verder voeren. Om slechts enkele bewijzen aan te halen, hoezeer het werk dezer school wordt gewaardeerd als voldoende aan hooge eischen van goeden smaak en onberispelijke afwerking, herinneren wij aan het feit, dat voor de wieg van Prinses Juliana hier het kantwerk is gemaakt naar eigen ontwerp. En ook de studenten, die in Leiden vóór enkele jaren zoo schitterend feestvierden met het Lustrum, deden aan deze school belangrijke bestellingen. Wij zijn dus in ons land op den goeden weg — vooral H. M. de Koningin-Moeder vereert de school met verschillende opdrachten en zeer vele dames laten er oude kanten herstellen of bijwerken. En zoo moet het gaan: de school heeft reeds vasten voet, de tijd moet verderen blei brengen, wat mogelijk is wanneer in steeds ruimeren kring de behoefte gevoeld wordt bij het dragen van kant in de eidelooze verscheidenheid van toepassing ook *echte kant* slechts te willen hebben.

* * *
Eene andere industrie, waarvoor mede in de vorstelijke Residentie eene school is opgericht en die evenzeer zich thuis gevoelt waar goede smaak zich paart aan kunstvaardigheid, is de weefkunst. Feitelijk had deze voorop moeten gaan, zoowel naar ancienniteit als in een logischen gedachtengang van het meer grove naar het verfijnde. De liefhebberij voor kanten echter heeft zich vroeger weder doen gelden — natuurlijk bedoelen wij het weven als kunsthandweven — en in deze dagen, waar zooveel eerder en sterker belangstelling is te wekken voor het fijner-luxueuse gaven wij aan deze volgorde de voorkeur, ook nog omdat kant in het algemeen eerder tot den mensch spreekt en hem in bewondering doet stilstaan dan welk keurig voortbrengsel ook van het kunsthandweven.

CLUNY-KANT.

KANTWERK VAN DE WIEG VAN PRINSES JULIANA.
UITGEVOERD DOOR DE KON. NED. KANTWERKSCHOOL TE 'S-GRAVENHAGE.

Foto Marie Bijl.

ALS DE LENTE IN HET WOUD KOMT.
WILDE BLOEMENSCHOONHEID. STELLARIA HOLOSTEA.

Is dit laatste ook niet van zelf sprekend? Het weven zelf is zulk een oude kunst, dat deze iets heel gewoons, iets alledaagsch lijkt. Hiermee is allerminst iets kleineerends bedoeld, integendeel. De weefkunst is gemeengoed geworden, zij het dan ook niet wat de uitvoering betreft. Maar wij willen met dit opstel speciaal de belangstelling vragen voor een bijzondere uiting dezer kunst: het beoefenen van het handweven als kunst. Wanneer ook hiervoor meer belangstelling komt, grooter en sterker dan zich nu reeds in verblijdende mate openbaart, dan zal het handweven als kunst zich zeker een eervolle plaats veroveren als volkskunst, als een uiting van huisvlucht, waarvan de beste resultaten zijn te verwachten. Wel heeft men voor het weven omslachtiger materiaal noodig dan voor het maken van kant, maar ook hier heeft goede smaak voor eenvoudig loofwerk aan het onontbeerlijk meubel een voorkomen weten te geven, waardoor het geenszins misplaatst mag heeten in welk vertrek ook, waar gearbeid wordt.

Merkwaardig, maar verblijdend tevens, mag het heeten dat in den rusteloos-jagenden tijd, waar het scherpste menschelijk vernuft er op uit is om door steeds vollediger en wonderbaarlijker machines maar tijd te sparen en arbeidskracht overbodig te maken, toch het handwerk zich een bescheiden plaats blijft voorbehouden. Men kan het willen verklaren door het feit, dat zelfs de nieuwste uitvindingen op technisch gebied nog steeds niet het volmaakte hebben bereikt, maar idealistischer zouden wij het hierin willen zoeken, dat de scheppingsdrang in den mensch nog niet gedood is om genoeg te nemen met uitsluitend machinaal werk. Veel wordt den mensch gemakkelijk gemaakt, maar het streven naar iets eigens, de zin voor het ideaal-schoone blijft aandringen om door eigen kracht tot stand te brengen. Hoeveel grooter is niet de voldoening over een werk, speciaal op het gebied van handenarbeid, zelf gemaakt, met al zijn fouten en gebreken, dan over het bezit van een misschien onberispelijk product der machine, dat in oneindige hoeveelheid maar steeds hetzelfde kan worden verkregen! Juist die onvolkomenheden, zouden wij willen beweren, maken met de gedachte aan de besteedde inspanning, de waarde uit van het verkregene. De maker vindt er zichzelf in terug.

Deze groote waarheid wordt bewezen door het onloochenbare feit, dat de weefkunst reeds beoefend werd vóór de mensch kennis droeg van de metalen. Bij de vondst van de paalwoningen van Robenhausen bij Constanz werden talrijke eenvoudige weefstukken gevonden.

(Slot volgt).

R.

ALS DE LENTE IN
HET WOUD KOMT.

GAAT, als de lente in het woud komt, naar de oude bosschen, die nog op Neerland's grondgebied staan, richt uw schreden naar het eerwaardigste, dat wij bezitten, naar het Middachterwoud, waar de wereldberoemde allee, in een vorigen jaargang van „Buiten” zoo prachtig vereeuwigd, versieringen laat zien van jong beukenblad-draperieën, hier en daar opgehangen aan de gladgrijze zuilen!

Welk een bloemenweelde heerscht daar onder 't nog lichte groen van elzen en slanke beukenstammen, van onder tot boven met een grijsgroen waas overtoegen, duidend op den drassigen bodem. Dáár, op 't dikke mosdek, herinnerend aan den mythologischen pantoffel van God Vithar, heeft de rijke oorspronkelijke flora een geurig en kleurig bloemtapijt te pronk gespreid.

Duizenden lichtpaars gederde anemoontjes heffen zich op slanke stengeltjes boven het lichte boschbeemdgras, in zijn vaalbleek-geel nog getuigend van den voorbijen winter; dichte klaverzuring-tapijten langs 't beekje, goudgele pralende speenkruidersterretjes en vieux-rose helmblomen vormen met blanke Stel-

laria holostea-groepen, donzig-violette boschviooltjes, groenwitte Aronskelken en rose-blauw Longenkruid en bodemkleed van de rijkste steeds kleurenwisselende voorjaarspracht.

Maar aan één van Lente's eerstelingen, de Anemone nemorosa, die hier in duizenden blank-rose doorschenen schaal-tjes haar hulde de zon aanbiedt, wil ik een woordje meer wijden, ook al omdat de afbeelding van het bescheiden boschkind hier in dit nummer naast de pronkzieke „verbeterde variëteit anemone de Caën”, een plaatsje mocht verkrijgen.

Hoe brutaal-contrasteerend, de gekweekte Anemonesoorten ook zijn, welke verrukkelijke kleurnuancen een voortgezette cultuur heeft weten in het leven te roepen en hoe fenomenaal ook de kleurenpanorama's zijn op de anemonenvelden in Haarlem's bollenstreken — velen zullen bij 't aanschouwen van die overweldigende kleurenchaos moe het hoofd afwenden, dat geen rustpunt kan vinden in dien kleuren-overvloed.

Ginds op de rabatten, het opdringende van bonte uitheemsche kleurenbloemen, boeiend door fel schitterende tinten... in het echt vaderlandsche bosch de schoonheid van het eenvoudige bloempje, dat zonder een rijk kleurenpalet, alleen met sober wit en rose, met sierlijk groene steunbladen en een slank paars-aangelopen stengeltje een heerlijk resultaat te bereiken wist. Die boschhanevoetjes of melkbloempjes, zooals het volk onze anemone nemorosa ook wel noemt, bengelen dagen lang achtereen aan de sierlijke slanke stengeltjes, neigen hun licht-teere blaadjes klokjesvormig bijeen, wanneer de zon schuil gaat achter hagelaanbrengende wolken en koude winden die gierend groote schoonmaak houden in de doode twijgen, hoog in de uitlopende kruinen... en steken pralend hun zes stervormende kelkblaadjes op, zoodra de zon haar stralen neerzendt tusschen het jonge groen.

Anemoontjes zijn de Apriltooi van 't woud, want reeds in de eerste week van Grasmaand komen ze bij honderden en duizenden uit den boschbodem te voorschijn, en al vindt men hier ook groepjes klaverzuring, ginds de blijde verschijning van akkerhoornbloem en helmkruid, de bloem van de maand, die volgens 't aloude rijmpje voor zijn nukkigheid het devies gekozen heeft: „Ik doe wat ik wil”, is en blijft toch de boschanemone.

Wat een wonder liefelijk geheel weet dit plantje met die een-

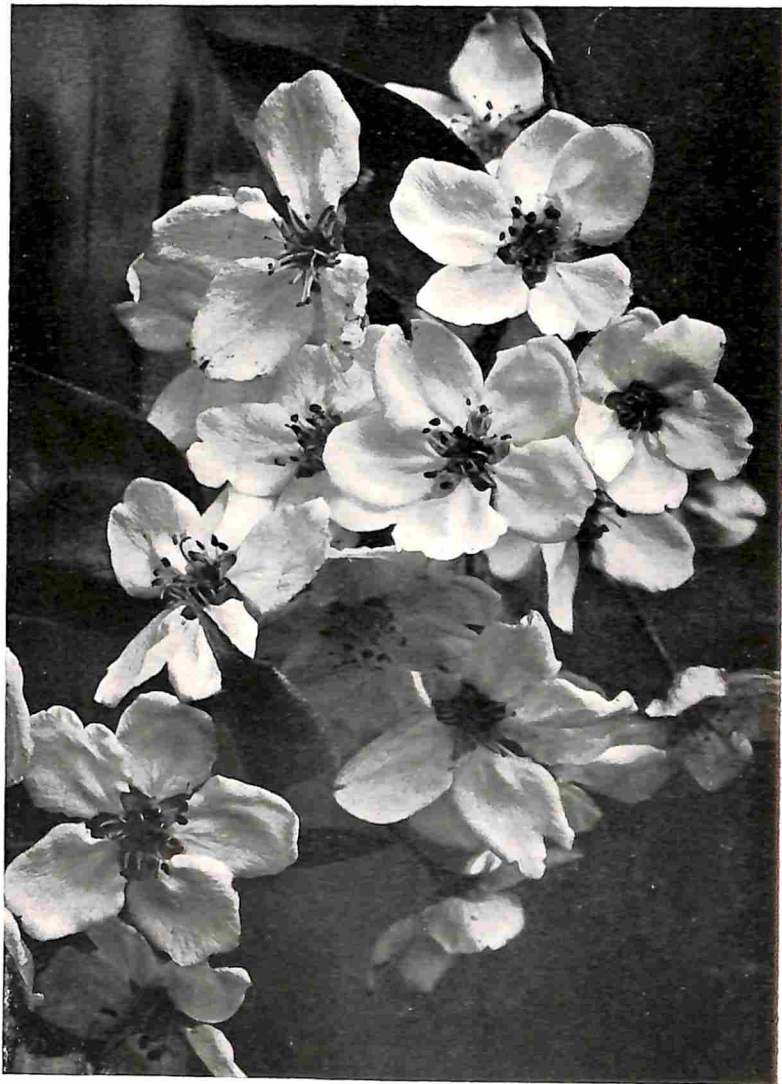

Foto Marie Bijl. ALS DE LENTE IN HET WOUD KOMT.

DE BLOESENWEEDELDE VAN ÉÉN PERETAKJE.

Foto Marie Bijl.

ALS DE LENTE IN HET WOOD KOMT.
WILDE ANEMONEN. (ANEMONE NEMOROSA).

heid, draagt het den prijs der schoonheid weg van alle voorjaarsboschplanten, is het bemind en bezongen. En dat zal ieder begripen die in de gelegenheid is een boschgrond te zien, waar duizenden anemoontjes in stralende zonneglorie hun hart van goudgehelme meeldraden u toonen, omgeven door een krans van roomwitte kelkblaadjes! Dan hebben ze hun hoogtepunt van eenvoudige schoonheid bereikt, en staan ze daar als de Koningin van 't bosch!

Zoo althans kan men nog van anemonenovervloed genieten in het Middachterwoud, zóó genoot men — een geslacht terug — van die pracht in den Haarlemmerhout en het Haagsche Bosch!

Maar de zucht om dit voorjaarskind bij zich thuis te hebben in vaasjes en bakjes, heeft gemaakt, dat in een tijd toen niemand nog dacht aan natuurbescherming en heemschut, veel onherstelbaar vernield is geworden. Juist door de veelheid, door de grootsche overvloed wekt een anemoontjesbosch die heerlijke Lente-ideeën op! 't Bloempje op zich zelf beschouwd is eenvoudig en nietig, maar door de massa, domineert het de stemming in 't voorjaarswoud en die is prettig-opbeurend.

Op nog iets anders wilde ik uw aandacht vestigen, wandelend langs een Anemonenplekje!

Niet alle anemoontjes zijn zoo sierlijk en elegant als de hier afgebeelde, soms kunt ge het treffen, dat de handvormige behaarde blaadjes heel vreemd mismaakt zijn, dat 't stengeltje zich ziekelijk verlengt en ver boven de omringende plantjes uitsteekt! Weer anderen hebben krachtige bladen met witte of zwartbruine kussentjes aan de onderzijde, terwijl de bloemen ontbreken, soms monstreuus zijn.

Als ge zulke exemplaren op uw boschtocht ontmoet, dan kunt ge u feliciteeren een merkwaardige, (daarom nog geen zeldzame) mycologische ontdekking te hebben gedaan. Immers die kussentjes, vaak gelijkmatig verspreid en dikwijls aan bladstelen en nerven samenvloeiend, worden voortgebracht door een zwammetje, behoorend tot de gevreesde groep der roestzwammen (Uredineeën) en voortwoekerend in de bladweefsels zonder deze echter geheel te vernielen! De wetenschappelijke naam van dit voorjaarszwammetje is *Puccinea fusca* (Wink) = *Puccinea Anemone* (Pers). Volgens deskundigen moeten de sporen van deze zwam bijzonder fraai zijn, en onder de microscoop gezien, bemerkt men hoe ze met wratjes bezet zijn, en bijna twee gelijke helften verdeeld worden en van een langen kleurlozen steel zijn voorzien.

Zijn ééns de oogen geopend voor de misvormingen welke kleine zwammetjes aanrichten, dan zult ge veel meer dan ge ooit vermoedde de verbreiding van dergelijke roestzwammetjes zien. Zoo vindt ge op *Myrrhis odorata*, die in de buurt van Dieren, Brummen en Doesburg geen zeldzaamheid is wellicht de *Puccinea pimpinella* (Strauss), kunt ge bij een nauwkeurig onderzoek op vele voorjaarsplanten als muskuskruid (*Adoxa moschatellina*), dotterbloem (*Caltha palustis*) en sleutelbloem (*Primula acaulis*) tal van roestzwammen aantreffen.

Ook is de mogelijkheid niet uitgesloten dat de anemoontjes door puntgallen (*Aecidium punctata*) aangetast zijn, en in vele dezer gevallen vindt men zeer merkbare afwijkingen in de bloeiwijze. Is het normale getal kelkblaadjes 6, er zijn exemplaren gevonden met 2 kransen van bloemdekbladeren, waarvan de buitenste krans uit 5, de binnenste uit 4 bestond. En zoo heeft men ook de afwijkingen, welke langen tijd als „natuurwonderen” bekend stonden, en welker levensomstandigheden nog lang niet

v o u d i g e middelen te bereiken! Geen bloemkroon heeft het, daarvoor functioneert de gekleurde kelk, die dus hier op-treedt als bloemdek; geen rijke bladeren-tooi, slechts 3 handvormig ingesneden steunbladen, te samen een soort omwindsel vormend; geen rijk bloemenkleed, slechts één bescheiden bloemke op teere steel. . . en ondanks al die bescheidenheid

in al hun finesses bekend zijn, ik meen de proliferatie of de doorgroeiing van bloemen.

Uit de oksels der schutblaadjes zijn dan vaak meerdere opsteeltjes zittende bloemen gekomen, zoodat het werkwoord prolifereren = kroost voortbrengen, zeer op zijn plaats gebruikt is. Het geheele verschijnsel, dat nog lang niet afdoende verklaard is, en waarbij de erfelijkheid waarschijnlijk een niet onbelangrijke rol zal vervullen, werd oudtijds hoofdzakelijk toegeschreven aan overvoeding. En daar dergelijke monstrositeiten in den prui-kentijd en later als „rariteit” zeer in den smaak vielen, heeft een zekere Dr. Hill zich in 1810 zelfs gewaagd aan het schrijven van een apart boekje over de proliferaties (zooals men toen zeide) en zelfs door kunstmatige mestproeven de doorgroeiingen in de hand willen werken. Tal van vreemde bezigheden moesten tot het doel leiden, en veel waarde scheen hij te hechten aan „mest uit het weiland met slibber uit de rivieren of andere wateren, verrotte koemest en rivierzand benevens mergel”.

Als ge nu zulke wonderlijke bloemen ontmoet, dan weet ge ten minste iets van de oorzaak dezer „misbloeisels”, waarbij de doorgroeiingen ook „zijdelings” kunnen geschieden in tegenstelling met de rechtstandige, zooals die vaak bij rozen, anjers etc. voorkomt. Men kan dan minder spreken van een afwijkende bloem, dan wel van een bloeiwijze, welke abnormaal is. Een dergelijke vergroeiing voorkomend bij een soort kamille wordt door de Engelschen heel ad-rem genoemd „Hen and chickens”.

Maar laat mij u nu nog even terug brengen in het Middachter Bosch, waar nog de oorspronkelijke woudflora is, want naast anemoon en *Stellaria holostea* (zie de afbeelding op bladz. 265), doen ook de witte vogelmelk (*Ornithogalum umbellatum*), de gouden dotterbloemen (*Caltha palustris*) en de matgele hoogstengelige *Primula*'s aan 't feest mee en als je over 't aardige brugje gaat en goed oplet, dan bemerk je heel licht-groene blaadjes, dat is de zeldzame wisselbladige Goudveil (*Gryosplenium alterni-folium*). O. . . . en als je eens wat nauwkeuriger gaat bekijken de woudweelde van 't voorjaar tusschen de bemoste elzenstompen, als je eens speurt onder de wuivende elzen- en feestende wilgen met hun rosbruine en zilverzije katjessluiers, dan ontdekt 't zoekende oog telkens weer nieuwe planten, wier aanwezigheid een natuur-liefhebber doet watertanden.

Gaat er dus heen, wandel langs de wegen, die voor een ieder vrij zijn, eerbiedig de bordjes die u een tot hiertoe en niet verder toeroepen, steek geen Aronskelken of Longenkruid uit, laat de natuur ongeschonden! Dan zult ge vol stille bewondering verder wandelen, genietend van de zeldzaam rijke bloemenschat, welke een echt Nederlandsch bosch op vroege voorjaarsdagen te zien geeft.

D. J. VAN DER VEN.

Foto Marie Bijl. ALS DE LENTE IN HET WOOD KOMT.
GEKWEekte ANEMONEN. (ANEMONE DE CAËN).